

Vieraslajit väyläympäristöissä Ajankohtaisia asioita vieraslajikentältä – Tilannekatsaus lainsäädäntöön

Väyläviraston ympäristöpäivä 12.10.2021

Johanna Niemivuo-Lahti

Maa- ja metsätalousministeriö

Kurtturuusu (Suomi)

Kuva: Vantaan Sanomat, Arkisto/Juha
Perämäki

Kurtturuusu (Suomi)

Kuva: Panu Kunttu

Komealupiini (Suomi)
Kuva: Johanna Niemivuo-Lahti

Kuva: Pekka Väisänen MMM

Jättipalsami (EU)
Kuva: Johanna Kolehmainen, CC-BY-NC-SA-4.0

Jättiputki (EU)
Kuva: Jouko Rikkinen

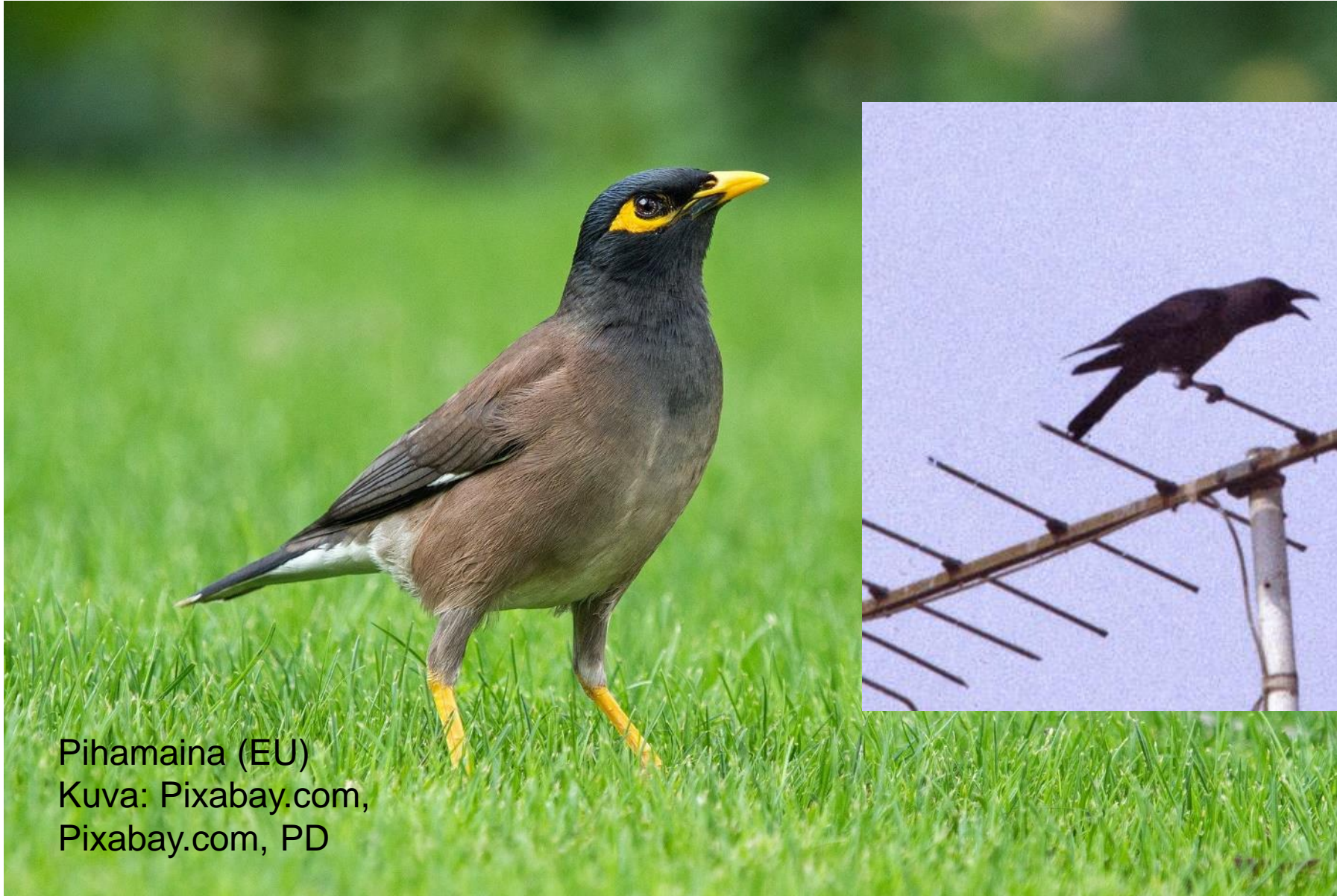
Villasaksirapu (EU): Kuva: Tarmo Mäki

Juovakorallimonni (EU)
Kuva: Lauri Urho

Pihamaina (EU)
Kuva: Pixabay.com,
Pixabay.com, PD

Intianvaris (EU)
Kuva: Antti Pouttu,
CC-BY-NC-SA-4.0

Pesukarhu (EU)
Kuva: Joachim S.
Müller, CC-BY-
NC-SA-2.0

Intianpikkumangusti eli pikkumungo (EU)
Kuva: Misenus, CC-BY-NC-SA-4.0

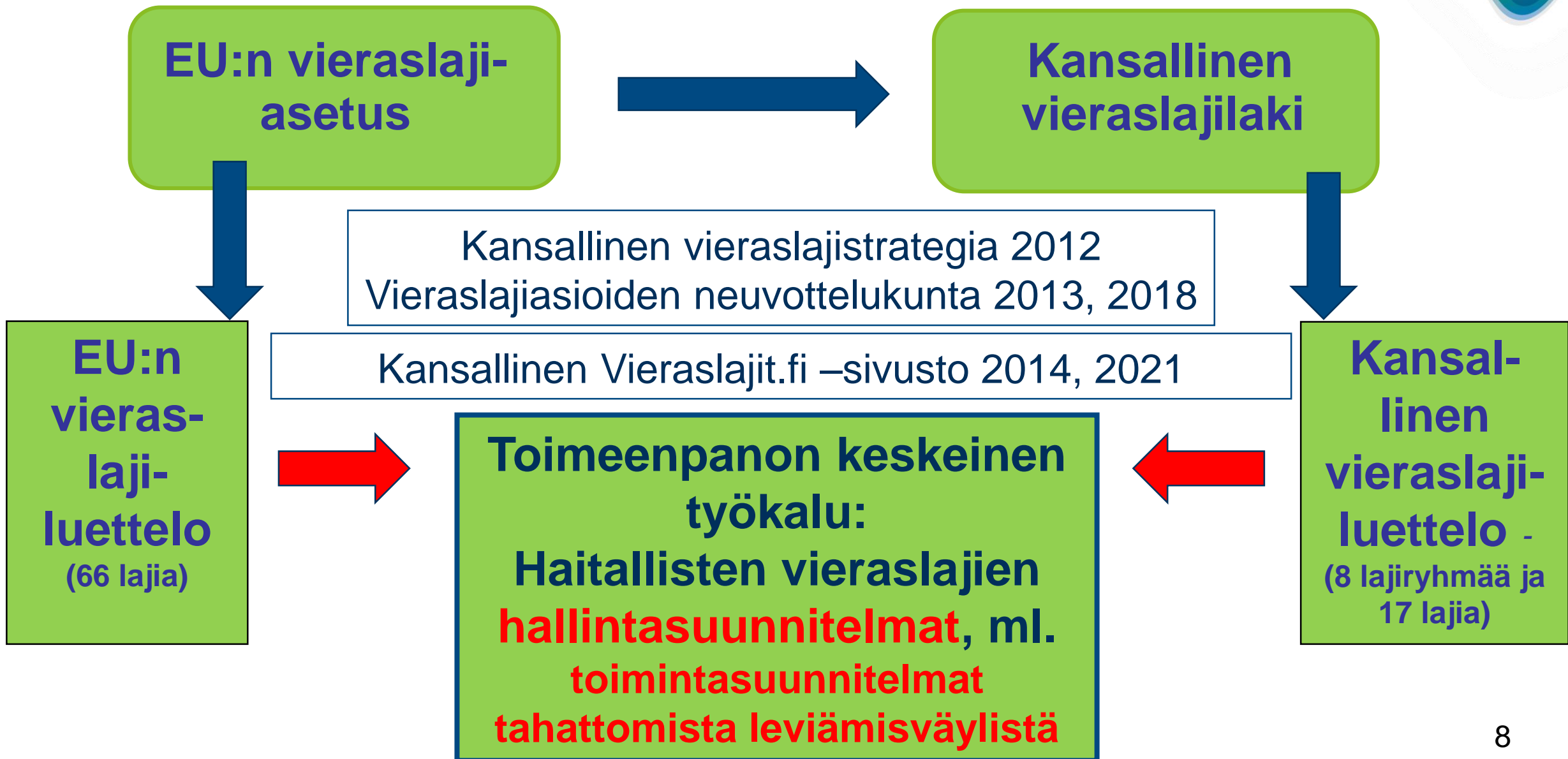
- Vieraslajit väyläympäristöissä - tiet, radat, vesiväylät
MILLAISIA vieraslajeja esiintyy eri väylillä tai leviää em. väylien kautta?
MILLAISIA lajeja vieraslajilainsäädäntö säätelee?
- Vieraslajien hallinta Suomessa?
MIKÄ on lainsäädännön rooli?
- **MITEN** vieraslajilainsäädäntö käytännössä toteutuu?
- **MIKÄ** on Väyläviraston rooli?
MITÄ ajankohtaista rooliin sisältyy?
- **MITÄ** muuta ajankohtaista vieraslajikentällä?

Kuva: Johanna Niemivuo-Lahti

Vieraslajien hallinta – Lainsäädännön rooli

Vieraslajilainsäädännön tarkoitus ja keinot?

➡ Keinot turvata monimuotoisuutta 1/2

- *EU:n vieraslajiasetus: 1 artikla:* Tässä asetuksessa vahvistetaan **säännöt**, joilla ehkäistään .... haittavaikutuksia, joita **haitallisten vieraslajien** .... leviämisestä **aiheutuu luonnon monimuotoisuudelle**.
- **Haitalliseksi säädettyä vieraslajia** (= EU:n tai kansallisessa luettelossa) **ei saa**
  - pitää hallussa
  - tuoda maahan
  - myydä tai muuten luovuttaa
  - kasvattaa
  - päästää ympäristöön

Vieraslajilainsäädännön kieltoja ja velvoitteita?

Keinot turvata monimuotoisuutta 2/2

➤ Kansallinen vieraslajilaki:

- **Vieraslajin** ympäristöön päästämisen kieltö (3 §)
  - Vieraslajia ei saa pitää, kasvattaa, istuttaa, kylvää tai muulla vastaavalla tavalla käsitellä siten, että se voi päästä **ympäristöön**.
- **Kiinteistön omistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuus** (4 §)
  - Maanomistajan huolehdittava toimenpiteistä **haitallisen vieraslajin** hävittämiseksi tai sen leviämisen rajoittamiseksi, **jos vahinkoa voi aiheutua luonnon monimuotoisuudelle**, tai vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle.
- **Toimijan huolehtimisvelvollisuus** (5 §)
  - Toimijan huolehdittava siitä, **ettei haitallista vieraslajia** leviä tuotteen tai aineiston mukana.

Lainsäädännön toimeenpanon vastuut 1/2

- **MMM** vastaa Suomessa VN-tasolla vieraslajiasioden koordinoinnista, vastaa EU-tasolla Suomen kantojen valmistelusta ja edustaa Suomea EU-päätöksenteossa. MMM ohjaa ja seuraa vieraslajilain täytäntöönpanoa yhteistyössä **LVM:n** ja **YM:n** kanssa.
- Vieraslajilaki: EU-vieraslajiasetuksen toimeenpanolaki
  - **ELY-keskukset**: valvoo EU:n asetuksen ja kansallisen lain noudattamista, päättää nopeiden hävittämistoimenpiteiden toteuttamisesta
  - **Tulli**: valvoo maahantuontia
  - **Etelä-Suomen AVI**: toimii EU-asetuksen mukaisena lupaviranomaisena

Kuva: Ari Karhilahti

Kuva: wikipedia:Annesov

Photo: Bastique, CC-BY-SA

Kuva: Carl D. Howe

Lainsäädännön toimeenpanon vastuut 2/2

- **Luonnonvarakeskus:** hoitaa sille säädetyt tehtävät
  - huolehtii vieraslajien seurannasta ja **tuottaa tietoa** vieraslajien torjuntaa varten
  - **koordinoi tietojen keruuta** muilta tiedontuottajilta ja tuottaa tietosisältöä vieraslajien seurantajärjestelmään
  - **käsittelee seurantajärjestelmän** tuottamat **varoitukset** vieraslajien varhaisesta havaitsemisesta ja arvioi olisiko tarpeen ryhtyä lajin hävittämiseen
- **Suomen ympäristökeskus:** tuottaa täytäntöönpanoa varten asiantuntijapalveluja
  - **huolehtii** EU-luetteloon sisältyvien vieraslajien **tunnistamisesta** Tullin apuna

Kiehkuravesirutto
Kuva: Janne Tolonen, CC-BY-NC-SA-4.0

Väyläviraston rooli?

- Väyläviraston tehtävänä on muun ohella vastata valtion tie- ja rataverkosta ja vesiväylistä ja niihin kohdistuvien toimien yhteensovittamisesta

Laki Väylävirastosta (936/2018)

2 §

Viraston tehtävät

Väylävirasto:

1) vastaa hallinnoimistaan valtion tie- ja rataverkosta sekä vesiväylistä ja niiden kehittämisestä sekä niihin kohdistuvien toimien yhteensovittamisesta koko maassa;

- Rooli konkretisoituu vieraslajien torjunnassa **hallintasuunnitelmien** kautta

Väylävirasto
Trafikledsverket

Hallintasuunnitelmat ohjaavat torjuntaa

Hallintasuunnitelmat (I, II, III, IV) lainsäädännön toimeenpanoa ohjaava työkalu

- MMM hyväksyy suunnitelmat torjuntatoimenpiteiden selvittämiseksi ja ohjaamiseksi.
- Vieraslajilaissa ei säädetä siitä, kenen tehtävänä on toteuttaa hallintasuunnitelmaa. Viranomaiset huolehtivat vieraslajien torjunnasta muussa laissa säädetyn toimivaltansa mukaisesti.
- **Viranomaiset ja muut toimijat käyttävät hallintasuunnitelmaa hyväkseen niille kuuluvassa vieraslajien torjunnassa, jotta toimenpiteet ja niiden vaatimat voimavarat voidaan kohdistaa mahdollisimman tehokkaasti.**
- Luonnonvarakeskus koordinoi hallintasuunnitelmassa esitettyjä toimenpiteitä ja niiden seurantaa.
- Hallintasuunnitelmassa kaikille EU:n tai kansalliseen luetteloon kuuluvalla haitalliselle vieraslajille
  - ensisijaiset torjunta-alueet,
  - kustannustehokkaimmat torjuntakeinot,
  - ensisijaiset vastuu- ja yhteistyötahot sekä aikataulu

Kuva: Juha Ahvenainen

Esimerkkejä toimenpiteistä, joissa Väylävirastolla rooli 1/3

- Hävitetään **kurturuusu** tie-, katu- ja muista rakennetuista ympäristöistä [alla olevan] kiireellisyysjärjestyksen mukaisesti.
- Hävitetään ja estetään **kurturuusukasvusto**jen leviämistä tienvarsilla, puistoissa, parkkipaikoilla ja muilla yleisillä alueilla sekä pihoilla ja puutarhoissa, joilla ei ole erityisiä luontoarvoja.
- Kehitetään moottoriteiden ja muiden 2-ajorataisten teiden laajojen **kurturuusu**istutusten torjuntavaihtoehtoja ja liitetään haitallisten vieraslajien poistot muihin tienparannustöihin.

Kuva: Terhi Ryttäri

Esimerkkejä toimenpiteistä, joissa Väylävirastolla rooli 2/3

- Torjutaan **komealupiini** tie-, katu- ja muista rakennetuista ympäristöistä [alla olevan] kiireellisyysjärjestyksen mukaisesti.
- Laaditaan [edellä mainittujen toimenpiteiden tueksi] alueelliset toimenpidesuunnitelmat, joissa selvitetään tarkemmin tiestön **komealupiiniesiintymien** sijoittuminen arvokkaiden luontokohteiden läheisyyteen sekä niiden vaatimat toimenpiteet ja kustannukset.
- Hidastetaan **komealupiinin** leviämistä tie- ja rataympäristöissä ja muilla yleisillä alueilla sekä estetään sen leviäminen aiemmin lupiinista vapaille tiejaksoille.

Kuva: Terhi Rytteri

Esimerkkejä toimenpiteistä, joissa Väylävirastolla rooli 3/3

- Hävitetään **jättiputket** Suomesta 20 vuoden kuluessa ottaen huomioon poistettavien jättiputkiesiintymien tärkeysjärjestys [alla].
- Hävitetään **jättiputkijäte** ja jättiputkea sisältävät maa-ainekset asianmukaisesti, kehitetään vieraskasvijätteen ja maa-ainesten käsittelyä sekä lisätään vastaanottopaikkoja ja tiedotetaan niistä aktiivisesti.
- Torjutaan **jättipalsamia** kustannustehokkaasti.

Osana hallintasuunnitelmaa: Analyysi ja toimintasuunnitelma tahattoman tuonnin ja leviämisen väylistä - Mahdollisia leviämisväyliä

Rata- ja maantieliikenne:

- Jättiputket: Suomeen autojen ja junien mukana erityisesti Venäjältä; maantieliikenteen mukana renkaiden, pyörien sekä ajoneuvojen ja junien mukana, siemenet ja kasvin palat voivat levitä etenkin pyöriin ja alustaan takertuneina.

Laivaliikenne:

- Vesieliöt, kuten villasaksirapu ja juovakorallimonni: laivojen painolastivesien mukana painolastivesitankeissa
- Pesukarhu, intianpikkumangusti ja intianvaris: laivojen mukana todennäköisimmin piilottelemalla jossain laivan kannella tavaran tai rakenteiden lomassa
- Pihamaina: yksi potentiaalinen leviämisreitti Suomeen laivassa salamatkustajana
- Sammakkoeläimet: laivoissa salamatkustajina, myös vesiväyliä pitkin

Kuva: Jouko Rikkinen

Kuva: Tarmo Mäki

Esimerkki LVM:lle ja/tai Traficomille kuuluvista toimenpiteistä

- Toimeenpannaan liikenteeseen kohdistuvat toimenpiteet IMO:n painolastivesiyleissopimuksen, kiinnittymisenestoaineiden rajoittamista koskevan sopimuksen (nk. Anti-Fouling –sopimuksen) sekä EU-asetuksen (782/2003) mukaisten velvoitteiden kautta.
  - Vastuu- ja yhteistyötahot: Liikenne- ja viestintäministeriö, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom.

Kuva: LVM

Muita ajankohtaisia asioita vieraslajikentältä

Kansallisella tasolla:

- Toinen **vieraslajihankehaku** hallintasuunnitelmien toimenpiteiden toteuttamiseksi; haku käynnistyy 15.10., Kainuun ELY koordinoi
- Uusittu vieraslajit.fi –sivusto päivittää uusimmat ajankohtaiset uutiset

VIERASLAJIT.FI

EU-tasolla:

- EU:n vieraslajiasetuksen toimeenpano ja kehittäminen, ml. **EU:n vieraslajiluettelon täydentäminen** (noin 30 uutta lajia); äänestys loppuvuodesta 2021

Kansainvälisellä tasolla:

- Uusien maailmanlaajuisten myös vieraslajeja koskevien **tavoitteiden** valmistelu kv-biodiversiteettisopimuksen (CBD) puitteissa (päätös 04-05/2022)

LISÄTIETOA:

**Kansallinen
vieraslaajitsivusto
Vieraslaajit.fi**

Lainsäädäntö

Hallintasuunnitelmat

Havaintoilmoitin

Lajikortteja

Lajien levinneisyystietoja

Torjuntaohjeita

Ajankohtaisia uutisia

